

ETNOLOŠKA RAZISKOVALNA DELAVNICA DOL PRI MEDVODAH

Predstavitev delavnice in njenih ciljev

Območje, ki so ga raziskovale skupine. Označen je Dol, ki je bil center raziskovalnega dela (po karti občine Ljubljana Šiška).

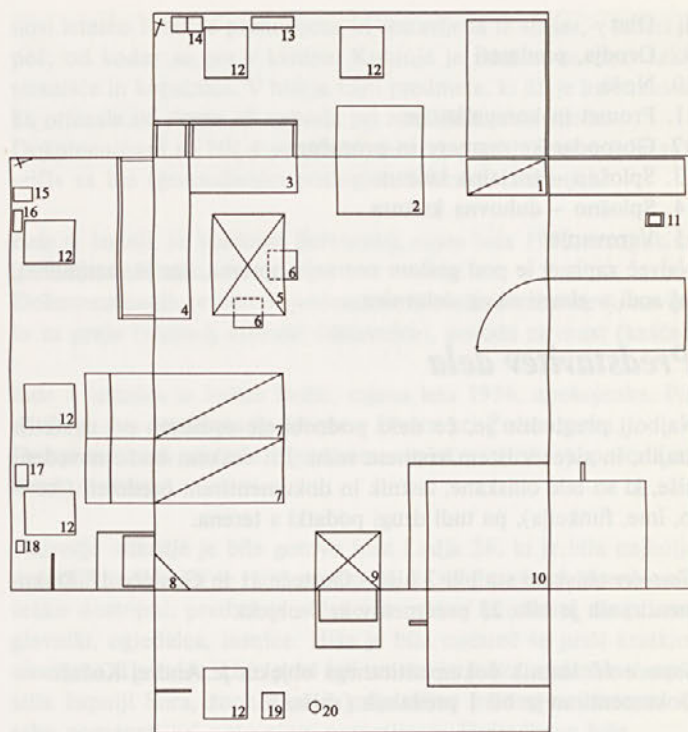
V Dolu pri Medvodah blizu vasi Sora je od petka, 11. maja 2001, do ponedeljka, 14. maja 2001, potekala etnološka raziskovalna delavnica, na kateri je sodelovalo enajst študentov Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Organizirana je bila v sodelovanju z ljubljanskim regionalnim zavodom za varovanje naravne in kulturne dediščine ter občino Medvode. Mentor delavnice je bil dr. Vito Hazler, idejni vodja pa Damjana Pediček – Terseglav, višja konservatorica na ljubljanskem zavodu za VNKD.

Glavni cilj je bil na terenu dokumentirati predmete, ki bi jih lahko pozneje uporabili pri notranjem opremljanju Dolinčkove hiše v Dolu pri Sori. Poleg evidentiranja so študentje s pomočjo informatorjev poskusili ugotoviti, kakšna je bila notranjost hiše, tik preden se je zadnja stanovalka Marija Šušteršič leta 1975 iz nje izselila. Izrisali so tudi tlorise prostorov in vanje vnesli notranjo opremo, kot jo je opisal informator Franc Šušteršič, sedanji lastnik hiše.

Dolinčkova hiša je že bila predstavljena v prispevku Damjane Pediček – Terseglav v Glasniku Slovenskega etnološkega društva (41/3, 4). Avtorica podrobno obravnava hišo in njeno obnovo, poročilo o delavnici pa je dodatek, ki lahko obnovo hiše še bolj osvetli.

Metode raziskovalnega dela

Glede na zastavljeno problematiko je bilo delo večinoma terensko. Prvi dan je potekalo v hiši. Študenti so s pomočjo informatorjev ugotovili, kakšna je bila njena notranjost, in na tej podlagi opredelili, kateri predmeti v hiši manjkajo. Nato so se oblikovale štiri skupine in raziskale okoliške vasi. Z informatorji so predmete

Oprema prostora: Dolinčkova hiša (spodnja hiša).

Avtorica skice: Nina Žargi.

1. Omara	10. Peč
2. Skrinja	11. Niša in prtiček
3., 4. Klop	12. Okno
5. Miza	13.-16. Nabožne slike
6. Stol	17., 18. Stensko okrasje (slike Bleda)
7. Postelja	19. Nabožna slika
8. Bogkov kot	20. Kropilnica
9. Mentrga	

evidentirale, fotografirale in podrobno opisale. Zvečer so študenti urejali in vpisovali podatke na kartone za terenske zapiske. Podobno so uredili tudi fotografije.

V okviru delavnice je bilo raziskanih 10 krajev (od severa proti jugu):

- Gosteče
- Spodnja Senica
- Dol
- Draga
- Ladja
- Sora
- Osolnik
- Brezovica
- Topol
- Belo

Dokumentiranih je bilo 251 predmetov in narejenih 282 fotografij. Predmeti so bili razvrščeni pod 15 gesel:

1. Splošno - materialna kultura
2. Stavbarstvo
3. Notranja oprema
4. Poljedelstvo
5. Sadjarstvo
6. Nabiralništvo
7. Čebelarstvo

8. Obrt
9. Orodja, predmeti
10. Noša
11. Promet in komunikacije
12. Gospodarske razmere in proračun
13. Splošno – socialna kultura
14. Splošno – duhovna kultura
15. Verovanje

Največ zapisov je pod geslom notranja oprema, kar je razumljivo, saj sodi v glavni okvir delavnice.

Predstavitev dela

Najbolj pregledno je, če delo podrobneje opišemo po naštetih krajih, in sicer v istem vrstnem redu. Pri vsakem bodo navedeni hiše, ki so bile obiskane, lastnik in dokumentirani predmeti (števil, ime, funkcija), pa tudi drugi podatki s terena.

Gosteče: obiskani sta bili 2 hiši – Gosteče 11 in Gosteče 17. Dokumentiranih je bilo 23 predmetov in 1 objekt.

Gosteče 11: lastnik dokumentiranega objekta je Andrej Kožuh. Dokumentiran je bil 1 predalnik (»hiša«).

Gosteče 17, vulgo pr Jamnk: lastnik je Anton Kalan, rojen leta 1950. Hiša nosi letnico 1863, iz nje pa so se preselili pred 15 leti, ko so ob njej zgradili novo. Kmetija je bila srednje velika.

Dokumentiranih je bilo 22 predmetov: skleda, pletenke, pehar, mernik, sod, lopar za peč, možnar, ključ, miza (kuhinja), slika, utež za lestene, šivalni stroj, omara, skrinja (»hiša«), žaga, kladi-vo za cepljenje drv (gospodarsko poslopje) in s področja stavbarstva še Kalanova kašča.

Spodnja Senica: obiskana je bila 1 hiša – Spodnja Senica 1. Dokumentiran je bil 1 predmet.

Spodnja Senica 1, vulgo pr Mark: lastnika sta Andrej Veber, rojen leta 1915, in Zorka Veber, rojena leta 1925, oba kmeta. Zdaj dajejo zemljo v najem.

Dokumentirana je bila 1 pinja za izdelovanje masla (kuhinja).

Dol: obiskana je bila 1 hiša – Dol 3. Dokumentiranih je bilo 42 predmetov.

Dol 3, vulgo pr Tonc: lastnik je Peter Jamnik, rojen leta 1926, kmet. Hiša je stara in v njej nihče več ne živi.

Dokumentirani predmeti: posteljne stranice, 2 klopi, 2 skledi, stikalnica za sadje, strgalnik, skrinja, mlinček, stojalo za pokrovec (kuhinja), škornji, 2 sliki, hlačne naramnice (»hiša«, spalnica), stolček za meh, 2 mernika, miza za klanje, pletena košara, srp, komat, oselnik, ogledalo, tnalo, klešče, omara, tehtnica, 2 perilnika (gospodarsko poslopje).

Draga: obiskane so bile 3 hiše – Draga 1a, Draga 3, Draga 5. Dokumentiranih je bilo 56 predmetov.

Draga 1a: lastnik je Franc Jenko, rojen leta 1939, lesni delovodja. Dokumentiranih je bilo 13 predmetov: steklenička (»hiša«), butara (podstrešje), žaga, burkle, lonec (kuhinja), okenska mreža, sekira, oselnik, plug, podkev, motika, rezalni stroj, klepec (gospodarsko poslopje).

Draga 3: lastnica je Irena Svoljšak.

Dokumentiranih je bilo 39 predmetov: obtežilnik, 2 prta, ura, razpelo, slika, šivalni stroj, likalnik, kredenca (»hiša«), prt za pokrivanje blagoslovljenih jedi, razpelo, ogledalo, fotografija v okvirju, poročna slika, kipec, svečnik (spalnica), lopar za perilo, tolkač »šprudla« za žvrkljanje hrane, zajemalka, kuhalnica, model za potico, lopar za peč, »širakl« (grebljica za čiščenje peči), burkle, pehar, skodelica, model za maslo, lonec, mlinček za kavo (kuhinja), jerbas, 2 steklenici, pletenka (shramba).

Draga 5, vulgo pr Čik: lastnica je Pavla Gaber, rojena leta 1932. Dokumentirani so bili 4 predmeti: »pajkl« za odstranjevanje plev pri žitu (vejalnik), 2 brani, plug (gospodarsko poslopje).

Ladja: obiskana je bila 1 hiša – Ladja 26. Dokumentiranih je bilo 41 predmetov.

Ladja 26: v hiši nihče več ne živi. Lastnica Slavka Jamnik je umrla pred nekaj leti in zapustila kmetijo župniji Sora. Ključ hrani Albin Gaber. V hiši je še povsem ohranjena notranja oprema, veliko je drobne inventarja.

Dokumentirani predmeti: žepna ura, denarnica, očala, garnitura za otroško posteljo, rute in šali, rjuhe, kombineže, ženske spodnje hlače, prevleke za blazino, 2 skrinji, prt, 2 postelji (soba, »hiša«), model za potico, nož, lij, kozarci, zavesa, skodelice, skledi, brisača, predpasnik, krozniki, ponev, grebljica za peč, mlinček za kavo, »vevnica« za zajemanje moke, jedilni noži, male žlice, jedilne vilice, velike vilice, golida, stenski prt (kuhinja), 2 skrinji (podstreha).

Sora: obiskanih je bilo 5 hiš – Sora 10, Sora 14, Sora 35, Sora 39 in Sora 42. Dokumentiranih je bilo 33 predmetov.

Sora 10, vulgo pr Šternovih: lastnica je Ana Dremota, rojena leta 1940, upokojenka.

Dokumentirani so bili 4 predmeti: »pajkl« za odstranjevanje plev pri žitu, slamoreznica, sejalnica za žito (gospodarsko poslopje), stol (»hiša«).

Sora 14, vulgo pr Kodran: lastnica Ana Rozman, rojena leta 1921, upokojenka, v hiši živi sama. Gre za večjo kmetijo. Stanovanjski del in gospodarsko poslopje sta povezana v obliki črke U. V hiši je bilo predvsem poljedelsko orodje.

Dokumentiranih je bilo 19 predmetov: likalnik, stol, knjige, kovček, čevlji, 2 skrinji, slika, svetilka (»hiša«), model za šarkelj, burkle, uteži, »vevnica«, merica, 3 kanglice za mleko (kuhinja), glavnik, »reja«, žaga (gospodarsko poslopje).

Sora 35, vulgo pr Plešč: lastnica je Marija Plešec, upokojenka. Dokumentiranih je bilo 6 predmetov: lasnica, molitvenik, rožni venec (»hiša«), skleda, 2 mlinčka za kavo (kuhinja).

Sora 39, vulgo pr mazgarij: lastnik je Štefan Križaj, rojen leta 1939, upokojenec. Pri pospravljanju podstrešja je nekatere predmete zbral in jih razstavil na pročelju hiše.

Dokumentirani so bili 3 predmeti: likalnik, »kampl« (glavnik) (»hiša«), strgalnik (kuhinja).

Sora 42, vulgo pr mlinarji: lastnica Kristina Pepelinger, rojena leta 1925, gospodinja. Živi na majhni kmetiji, ki je pred drugo svetovno vojno imela tudi mlin. Ker so hišo pred leti obnovili, v njej ni več starih predmetov.

Dokumentiran je bil 1 predmet: burkle (kuhinja).

Osolnik: obiskani sta bili 2 hiši – Osolnik 2 in Osolnik 3. Dokumentiranih je bilo 15 predmetov.

Osolnik 2, vulgo pr Rožnik: lastnik je Stanko Bukovec, rojen leta 1936, kmet. Domačijo sestavljajo stanovanjska in preužitkarska hiša ter gospodarsko poslopje. V preužitkarski hiši je še danes črna kuhinja. Starši sedanjega lastnika so ves čas živeli na kmetiji, veliki 78 hektarjev.

Dokumentirani so bili 4 predmeti: motovilo, kolovrat (»hiša«), zibelka, platnene rjuhe (spalnica).

Osolnik 3: lastnik je Janez Čarman, hiša pa se imenuje Anžetova hiša. V njej ne živijo več, saj so se preselili v novo, ki so jo zgradili ob stari. V stari hiši je na podstrešju še vedno del pohištva, ki so ga uporabljali. Na podstrehi sta dva prostora.

Dokumentiranih je bilo 11 predmetov: omara, predalnik, zibelka (spalnica), posoda, skleda (kuhinja), kolovrat, skrinja, svitek, smetišnica (»hiša«).

Brezovica: obiskani sta bili 2 hiši – Brezovica 2 in Brezovica 3a. Dokumentiranih je bilo 17 predmetov.

Brezovica 2: to je zapuščena kmetija, katere lastniki so Pustovrhi, ki živijo na Topolu 21. Domačijo sestavljata hiša in gospodarsko poslopje.

Dokumentiranih je bilo 10 predmetov: lojtrnik, plug, brana, koš z dvema ročajema, bat, palica za mesenje kruha, 2 košari, gepelj za mlatenje žita (gospodarsko poslopje).

Brezovica 3a, vulgo pr Urh: lastnika sta Jože Plešec, rojen leta 1927, upokojenec, in Marta Plešec, rojena leta 1930, upokojenka. Domačijo sestavljajo stara in nova hiša ter drvarnica. Stara hiša nosi letnico 1868, vendar je še starejša.

Dokumentiranih je bilo 7 predmetov: »pina«, tehtnica, vrč, pekač, ribežen za perilo (kuhinja), slika (»hiša«), »prikla« za pokrivanje slamnatih streh (gospodarsko poslopje).

Topol: Obiskana je bila 1 hiša – Topol 25. Dokumentirani so bili 4 predmeti.

Topol 25, vulgo v Dobju: lastnik je Mirko Dobnikar, rojen leta 1940, kmet. Hiša nosi na portalu letnico 1825. K domačiji sodijo še hlev, gospodarsko poslopje, sušilnica in čebelnjak.

Dokumentirani predmeti: kolovrat (»hiša«), deščica za trenje orehov, pečica (kuhinja), čebelnjak.

Belo: obiskane so bile 4 hiše – Belo 1, Belo 2, Belo 6 in Belo 7. Dokumentiranih je bilo 29 predmetov.

Belo 1, vulgo pr Lenart: lastnik je Ivan Belec, rojen leta 1944, šofer. Hišo je podedoval od strica. Na kmetiji so izdelovali kolarske, tesarske in kovaške izdelke. Vsa živila so pridelali doma.

Dokumentiranih je bilo 18 predmetov: »pina«, škaf za vodo, strgal-ka, sklednik, mlinček za kavo, ribežen, posnemalnik za smetano, posoda za točenje meda (kuhinja), petrolejka, kolovrat, šivalni stroj, 2 skrinji, svitek (»hiša«), jarem (hlev).

Belo 2, vulgo pr tasrednovmu: lastnica je Helena Bohinc, rojena leta 1937, upokojena stomatologinja. Hišo je kupila leta 1975. Hiša

nosi letnico 1780, je prenovljena in sestavljena iz »hiše«, v kateri je peč, od koder se gre v kamro. Kuhinja je zdaj nova, prav tako stranišče in kopalnica. V hiši je najti predmete, ki jih je informator-ka prinesla od doma ali nabrala pri okoliških prebivalcih. Dokumentirani so bili 4 predmeti: mentrga, jedilna miza (»hiša«), »rifl« za lan (gospodarsko poslopje), tehtnica (kuhinja).

Belo 6: lastnik je Vladimir Bertoncelj, rojen leta 1932, strojnik in ljubiteljski zbiralec.

Dokumentiranih je bilo 5 predmetov: likalnik, šivalni stroj, navija-
lo za prejo (»hiša«), zvončki (delavnica), posoda za mast (kašča).

Belo 7: lastnica je Jožica Božič, rojena leta 1936, upokojenka. Po-
darila je dva predmeta iz livarne z Dvora pri Žužemberku.

Dokumentirana sta bila 2 predmeta: »pisker« (lonec), posoda za cvrtje (kuhinja).

Največje odkritje je bila gotovo hiša Ladja 26, ki je bila najbolj opremljena. V njej je najti predmete, ki so drugje na terenu zelo težko dostopni: predvsem obleke in osebni predmeti, na primer glavniki, ogledalca, lasnice. Hiša je bila namreč še pred kratkim naseljena. Lastnica, ki je pred leti umrla, jo je kot nadarbino zapu-
stila župniji Sora, župnik pa je pripravljen predmete odstopiti in tako pomagati pri notranjem opremljanju Dolinčkove hiše.

Sklep

Namen delavnice je bil evidentirati predmete, ki bi jih lahko upora-
bili za opremljanje Dolinčkove hiše. Ko smo jo organizirali in se spraševali, ali je smiselno predmete iskati na terenu, so nas vedno svarili. Ljudje, ki poznajo okoliške kraje, so nas prepričevali, da na terenu ni več predmetov, ki bi nas zanimali. To so sklepali iz last-
nih izkušenj. Na tem območju so namreč zbiratelji pogosto obi-
skovali hiše in iskali stvari, ki bi jih lahko kupili. Zanje so ponujali
denar, ki je prebivalcem, ki se niso zavedali prave vrednosti pred-
metov, veliko pomenil. Z njim so si namreč lahko kupili nov kos
opreme in se tako znebili starega predmeta. Zaradi tega je tudi v
Dolinčkovi hiši ohranjenih tako malo predmetov. Lastnica jih je v
finančni stiski prodala.

Vseeno smo se odločili za delavnico. Na terenu je še veliko pred-
metov, ki so pritegnili našo pozornost. To dokazuje tudi več kot
200 predmetov, ki smo jih evidentirali v treh dneh in s katerimi bi
si lahko pomagali pri opremljanju hiše. Naslednji korak je njihova
pridobitev. Nekateri informatorji so jih bili pripravljeni odstopiti,
toda večina bi jih prodala. Na srečo bo največ predmetov prispe-
vala kar hiša Ladja 26, toda najprej je treba urediti lastništvo.